

İlkokul Öğrencileri ile Yapılan Sorumluluk Etkinlikleri ve Uzaktan Eğitim Sürecinde Yaşanan Değişimler: Öğretmen Görüşleri

Responsibility Activities with Primary School Students and Changes in the Distance Education Process: Teachers' Opinions

Eray BAŞ¹, Dr. Öğr. Üyesi Esin HAZAR²

Öz

Bu çalışmanın amacı Covid-19 pandemisi nedeniyle aksayan yüz yüze eğitim sonrasında öğrencilerin sorumluluk bilincine ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesidir. Nitel yaklaşımla yürütülen çalışmada olgu bilim modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıfları okutan 15 sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırmada veri toplamak için yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. İki bölümden oluşan görüşme formunun birinci bölümünde katılımcıların kişisel bilgilerine (cinsiyet, kıdem yılı, öğrenim durumu ve okutulmuş sınıf düzeyi) yönelik sorulara yer verilmiş, ikinci bölümde ise katılımcılara uzaktan eğitimin öğrencilerdeki sorumluluk bilincine etkilerini tespit etmeye yönelik üç açık uçlu soru yöneltilmiştir. Araştırmada verilerin çözümlenmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi sürecinde, elde edilen veriler araştırmacılar tarafından kodlanmış, tema ve alt temalara ayrılmış ve elde edilen bulgular yorumlanmıştır. Elde edilen bulgulara göre sınıf öğretmenleri, pandemi öncesinde öğrencilerine sorumluluk bilinci kazandırmak için yapılan etkinlikleri “Sınıf içi etkinlikler” ve “Sınıf dışı etkinlikler” olmak üzere iki şekilde sınıflandırmıştır. Diğer bir bulguda ise sınıf öğretmenlerinin uzaktan eğitimin öğrencilerdeki sorumluluk bilincine yönelik etkilerini “Olumlu etkiler” ve “Olumsuz etkiler” olmak üzere iki şekilde sınıflandırdığı görülmektedir. Ayrıca sınıf öğretmenleri, pandemi sonrası öğrencilerin sorumluluk bilinçlerinin yeniden kazandırılması için yaptıkları etkinlikleri “Çalışma alışkanlığını kazandırma”, “İletişim becerilerini geliştirme”, “Geribildirim verme”, “Motivasyonu artırma çalışmaları” ve “Sınıf kurallarına uyum çalışmaları” olmak üzere beş ayrı kategoride sınıflandırmıştır.

Anahtar kelimeler: Sorumluluk bilinci, pandemi, uzaktan eğitim, yüz yüze eğitim

Makale Türü: Araştırma

Abstract

The aim of this study is to examine the opinions of teachers on the consciousness of responsibility of students after the face-to-face education disrupted due to the Covid-19 pandemic. The phenomenology model was used in the study conducted with a qualitative approach. The study group of the research consists of 15 primary school teachers teaching the second, third and fourth grades. A semi-structured interview form was used to collect data in the study. In the first part of the interview form questions about the personal information of the participants were included, and in the second part, three open-ended questions were asked to the participants to determine the effects of distance education on students' consciousness of responsibility. Content analysis method was used to analyze the data in the research. According to the findings, primary school teachers classified the activities carried out to raise a consciousness of responsibility in their students before the pandemic in two ways as “in-class activities” and “out-of-class activities”.

¹Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimin Felsefi, Sosyal ve Tarihi Temelleri Programı Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi, elifery_bas@hotmail.com.

²Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, esinhazar@gmail.com.

In another finding, primary school teachers classify the effects of distance education on students' sense of responsibility in two ways as "positive effects" and "negative effects". Teachers classify the activities they do to regain the consciousness of responsibility of the students in five different categories: "Gaining the habit of working", "Developing communication skills", "Giving feedback", "Motivation increasing activities" and "Working on compliance with the classroom rules".

Keywords: Consciousness of responsibility, pandemic, distance education, face-to-face education.

Paper Type: Research

Giriş

Eğitim, bireyleri belirlenen amaçlar doğrultusunda yetiştirme sürecidir. Eğitimle birlikte bireylerin bilgi ve becerilerinde, davranış ve değerlerinde değişimler gözlemlenmesi muhtemeldir. (Fidan ve Erden, 2001). 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda eğitimin amacı: “Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek” şeklinde ifade edilmektedir (Resmî Gazete, 1973). Bu kanunla ifade edildiği üzere Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçlarından birisi öğrencilere sorumluluk bilinci kazandırmaktır. Sorumluluk kavramı ise “kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, sorum, mesuliyet” olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 1988). Sorumluluk, verilen görevi en iyi şekilde yapma ve bu görevin gerektirdiği davranışların hesabını verebilme ile ilintili bir duygudur. Bu duygu bireyin akıl yürüterek oluşturduğu kurallar ile toplum kuralları arasındaki ilişkinin sonucunda ortaya çıkar (Başaran, 1974). Sorumluluk kavramı, kuralların gerektirdiği şekilde davranma ve başkalarının haklarına saygılı olma şeklinde tanımlanmıştır (Civelek, 2006). Sorumluluk, insanların günlük hayatta maruz kaldığı problemlerin çözümüne yönelik aldığı kararlarla oluşturduğu duygu, düşünce ve becerilerin tamamıdır. Bu yüzden sorumluluk aniden oluşmaz ve bir süreç gerektirir (Şahan, 2011). Eğitim bireye bilgi vermenin dışında verilen bilgiyi bireyin günlük yaşamında kullanmasını sağlar. Bireyin bilgiye ulaşım kullanabilmesi, doğru seçimler yapabilmesi ve karar verme becerilerini geliştirebilmesi ancak sorumluluk kavramını özümsemesiyle olur (Karakuş vd., 2016).

Sorumluluk türlerine ilişkin farklı değerlendirmeler mevcuttur (Sezer vd., 2017). Şahan (2011) çalışmasında sorumluluk türlerini “yasal sorumluluklar, sosyal sorumluluklar, akademik sorumluluklar, dini sorumluluklar, kişisel sorumluluklar, ortak sorumluluklar” olarak sınıflandırırken, Gündüz (2014) sorumluluk türlerini: kişisel, sosyal, ulusal ve ortak sorumluluklar olarak ayırmıştır. Bahsi geçen sorumluluk türlerine ilişkin bilincin kazandırılmasında ilk basamak aile olarak düşünülse de okul da en az aile kadar bu bilincin kazandırılmasında önemli rol oynamaktadır (Yeşilyaprak, 2002). Çocuk, görev ve alışkanlıklarının çoğunu ailede kazansa da bütün olarak bir gelişimi bu dönemde sonlandıramaz. (Gündüz, 2014). Aileden sonra gelen en önemli eğitim ortamı okuldur. Bununla birlikte okul, belli bir amaca yönelik

planlı ve sosyal bir kuruluş olması nedeniyle, doğal bir eğitim ortamı olan aileden farklılaşmaktadır (Akyüz, 1991). Çocuklar aileden ayrıldıklarında ilk karşılaştıkları kişiler öğretmenler ve ilk karşılaştıkları kurumlar da okullardır. Okul ve öğretmenler burada çocuğu ailenin tamamlayıcısı rolüyle geliştirmelidir. Yaşam boyu öğrenilmesi ve desteklenmesi gereken sorumluluk altyapısı öğretmenlerin de yardımıyla daha kalıcı hale gelir (Deveci ve Selanik Ay, 2009). Özellikle ilkokul dönemi, çocuklarda sorumluluk bilincinin geliştiği ve kişisel bağımsızlığın kazanıldığı dönemdir (Yeşilyaprak, 2002). İlkokul dönemi, vicdan ve değerlerin oluştuğu, bireylerin kendi kendine amaç belirleyip bu amaçları gerçekleştirmeye yönelik plan yapabildiği, seçim ve karar verme becerilerinin geliştiği, aynı zamanda bireylerin toplum içindeki hak ve sorumluluklarını öğrendiği bir gelişim evresidir (Yeşilyaprak, 2002). Bu gelişim evresinde sorumluluk bilincinin öğrencilere kazandırılması için öğretmen özelliklerinin ve etkili bir sınıf yönetiminin önemi büyüktür (Yeşilyaprak, 2002). Etkili bir sınıf yönetimi, öğretimi oluşturan farklı öğelerin düzenlenmesiyle mümkün olabilir. Bu öğeler şu şekilde ifade edilebilir: öğrenciyle doğru iletişim kurma, öğrenci motivasyonunu arttırma, mutlu bir sınıf ortamı sağlama, öğrenci davranışlarını yönetebilme ve öğretim faaliyetlerini düzenleme (Evertson, 1994). Öğrenci ve öğretmen arasında doğru kurulacak iletişim de sınıf yönetimi açısından oldukça önemlidir. Öğretmen, sınıf içinde güvenli bir ortam sağlamalıdır. Bununla birlikte öğrenci davranışlarının kontrolü ve sorumluluk duygusunun kazandırılması da sınıf yönetimi becerisini geliştirir (Kuğuoğlu, 2004). Öğretmen, sınıf içinde oluşturacağı olumlu bir atmosfer ile eğitim-öğretim faaliyetlerini daha iyi bir seviyeye getirebilir, sınıf yönetimi ve kural oluşturmada kilit rolü sayesinde öğrencilerin sorumluluk bilinci kazanmasına katkıda bulunabilir (Şahin ve Altunay 2011).

Alan yazına bakıldığında öğrencilerin sorumluluk bilincine yönelik çeşitli çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Karakuş ve arkadaşları (2016), ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerine yönelik yaptıkları çalışmada öğrencilerin sorumluluk kavramını, verilen bir görevi zamanında ve istenilen şekilde yapma şeklinde anlamlandırdıklarını ifade etmiştir. Aladağ (2009), beşinci sınıf öğrencilerine yönelik yaptığı bir araştırmada, öğrencilerin sorumluluğu, verilen görevin eksiksiz yerine getirilmesi olarak ifade ettiklerini saptamıştır. Çoban (2016), altıncı sınıf öğrencileriyle yaptığı bir çalışmada, öğrencilerin sorumluluğu, farklı kişiler yoluyla kendilerine verilen iş olarak tanımladıklarını belirtmiştir. Erden (2001) yaptığı çalışmada, öğrencilerden sorumluluğa dair beklenen davranışları; okula zamanında gelme, derse araç-gereç olarak hazır gelme, sınıf etkinliklerini ve ev ödevlerini zamanında yapma, derse katılım sağlama, dersi dinleme, sınıf ve okul kurallarına uyum gösterme olarak ifade etmiştir. Yontar (2013), yaptığı çalışmada, öğrencilerin eve ilişkin sorumluluklarının, tertip, temizlik ve yardımlaşma olarak algıladıklarını tespit etmiştir. Selanik Ay ve Dal (2014) yaptıkları bir çalışmada, çocukların eve dair sorumluluk anlayışlarının odanın düzenli olması, kardeşlere bakma ve aileye yardım etme şeklinde algıladıklarını tespit etmiştir. Aktepe (2015) ortaokul beşinci sınıf öğrencileriyle yaptığı bir çalışmada, okul ile ilgili sorumlulukların, öğrenciler tarafından dersi dinlemek olarak algılandığını tespit etmiştir. Gömleksiz ve Cüro (2011) yedinci

sınıf öğrencilerine yönelik yaptıkları bir çalışmada, öğrencilerin sorumluluğu kişisel temizlik kurallarıyla ilişkilendirdiklerini saptamıştır.

2020 yılında Covid 19 pandemi süreciyle beraber sosyal hayatımızda olduğu gibi eğitim sürecinde de birçok değişim meydana gelmiştir. Özellikle yüz yüze eğitime ara verilmesi, öğrencilerin uzun süre sınıflarından, arkadaşlarından ve öğretmenlerinden fiziksel anlamda ayrı kalmasının hem bilişsel hem duyuşsal anlamda kayıplara yol açtığı düşünülebilir. Bu ayrılık sonucunda, öğrencilerin sınıf ve okul kurallarına uyum konusunda bazı problemler yaşayabileceği, öğrencilere sorumluluk bilinci kazandırma konusunda ise öğretmenlerin bazı zorluklarla karşılaşabileceği göz ardı edilmemelidir. Pandemi döneminde aksayan yüz yüze eğitimle birlikte öğrencilerin okul ve sınıf kurallarından kısmen uzaklaşmış olması, sorumluluk bilinçlerinde değişimler olmasını beraberinde getirebilir.

Bireylere küçük yaşlarda sorumluluk bilinci kazandırmak aile ve okul iş birliği ile yürütülecek bir süreçtir. Özellikle sınıf öğretmenlerinin bu süreçteki payı büyüktür (Yeşilyaprak, 2002). Kavuk ve Demirtaş (2021) yaptıkları bir çalışmada, pandemi ile öğrencilerde kendi aralarında ve öğretmenleriyle yaşadıkları iletişim problemleri, dikkat eksiklikleri, çeşitli endişeli ve kaygılı durumlar gözlemlendiğini tespit etmişlerdir. Yaşar (2021) yaptığı bir çalışmada, pandemi döneminde en çok karşılaşılan problem alanları içinde öğrenci kaynaklı problem alanlarının da olduğunu, ayrıca öğrencilerin sorumluluk duygularının bu dönemde azaldığını tespit etmiştir. Öğrencilerin yüz yüze eğitimin dışında kaldıkları bu dönemde öğrenme motivasyonlarının düştüğü, sınıfta öğretmenlerin koydukları kurallara uygun davranan öğrencilerin aileleriyle problemler yaşadığı belirlenmiştir (Lase vd., 2022). Bu araştırma uzaktan eğitim sürecinde öğretmenlerinden fiziki anlamda ayrı kalan öğrencilerin sorumluluk bilinçlerindeki değişimlerin belirlenmesi ve alınacak önlemlerin ortaya konması açısından önemlidir. Bu araştırmanın amacı pandemi sürecinde aksayan yüz yüze eğitim sonrasında öğrencilerin sorumluluk bilinciyle ilişkili öğretmen görüşlerini tespit etmektir. Bu genel amaç çerçevesinde şu sorulara cevap aranmıştır:

- 1-Pandemi öncesinde ilkökul öğrencilerine sorumluluk bilinci kazandırmak için yapılan etkinliklere ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşleri nelerdir?
- 2- Uzaktan eğitimin ilkökul öğrencilerinin sorumluluk bilincini nasıl etkilediğine ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşleri nelerdir?
- 3- Pandemi sonrası ilkökul öğrencilerine sorumluluk bilincini yeniden kazandırmak için yapılan etkinliklere ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşleri nelerdir?

1. Yöntem

1.1 Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, nitel bir araştırma yaklaşımlarından olgubilim modeli kullanılmıştır. Olgu bilim çalışmaları, bir konu hakkında kısmen bilgi sahibi olunan ancak konuya ait daha derinlemesine bilgiye ihtiyaç duyulan durumlarda kullanılır. Olgu bilim, var olan durum ya da konu ile ilgili geçmiş verilerin derinlemesine incelenerek bilgi edinilmesi için kullanılır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu çalışmada sınıf öğretmenlerinin, ilkökul öğrencilerindeki sorumluluk bilincine ilişkin deneyimlerinin özüne ulaşmak için olgubilim deseni kullanılmıştır.

1.2 Çalışma grubu

Araştırmada çalışma grubunun oluşturulmasında uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Uygun örnekleme yöntemi seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden biridir. Bu yöntem para ve zaman açısından ekonomik olmayı hedefleyen bir örnekleme yöntemidir (Büyüköztürk vd., 2008). Araştırmanın çalışma grubu 2021-2022 eğitim öğretim yılında Orta Karadeniz Bölgesi'nde bir şehirde çeşitli okullarda görev yapan gönüllülük esasına göre seçilmiş ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıfları okutan 15 sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerine ilişkin kişisel bilgilere Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1. Sınıf Öğretmenlerine Ait Kişisel Bilgiler

Değişkenler		f
Cinsiyet	Kadın	12
	Erkek	3
Okutulan sınıf düzeyi	4. sınıf	6
	3. sınıf	5
	2. sınıf	4
Kıdem yılı	20 yıl ve üstü	8
	11-20 yıl	5
	1-10 yıl	2
Öğrenim durumu	Lisans	13
	Lisans öncesi	2
	Toplam	15

Tablo 1 incelendiğinde katılımcıların 12'sinin kadın, üçünün erkek olduğu görülmektedir. Okutulan sınıf düzeyi değişkeni incelendiğinde; araştırmaya katılanların altısının dördüncü sınıfları, beşinin üçüncü sınıfları, dördünün ise ikinci sınıfları okuttuğu görülmektedir. Kıdem yılı değişkeni incelendiğinde; araştırmaya katılanların sekizinin 20 yıl ve üstü, beşinin 11-20 yıl arası, ikisinin ise 1-10 yıl arası hizmet süresi olduğu görülmektedir. Öğrenim durumu değişkeni incelendiğinde ise araştırmaya katılanların 13'ünün lisans düzeyinde eğitim aldığı, ikisinin ise lisans öncesi düzeyde eğitim aldığı görülmektedir.

1.3 Veri Toplama Aracı

Pandemi sürecinde aksayan yüz yüze eğitim sonrasında öğrencilerdeki sorumluluk bilinçlerinin öğretmen görüşlerine göre tespit edilmesi amacıyla literatür taraması yapılmıştır. Literatür taraması

sonrasında veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların kişisel bilgilerini öğrenmeye (cinsiyet, kıdem yılı, öğrenim durumu ve okutulan sınıf düzeyi) yönelik sorulara yer verilmiş, ikinci bölümde ise katılımcılara üç açık uçlu soru yöneltilmiştir. Görüşme formu alanında uzman iki akademisyen tarafından incelenmiş ve sorularda gerekli düzeltmelerin yapılması sağlanmıştır. Uzman görüşünden sonra iki öğretmenle pilot uygulama yapılmış ve görüşme formuna son şekli verilmiştir. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu'ndan alınan iznin ardından veriler toplanmıştır.

1.4 Veri Toplama Süreci

Veri toplama sürecinde öncelikle öğretmenler çalışmanın amacı hakkında bilgilendirilmiş ve gönüllü öğretmenlerden randevu alınarak yüz yüze olarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sırasında öğretmenlerin cevapları not edilmiş ve izin alınarak görüşmelerin ses kaydı alınmıştır. Her bir görüşme yaklaşık 10 dakika sürmüştür. Görüşmeler 03.01.2022-02.03.2022 tarihleri arasında yapılmıştır.

1.5 Verilerin Analizi

Çalışmada verilerin çözümlenmesi için içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, birbiriyle ilişkili verileri belirlenen kavram ve temalar yoluyla birleştirmek ve bu sayede verileri okuyucuların daha iyi anlamlandırmasını ve verilerden çıkarımda bulunmasını sağlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). İçerik analizi sürecinde, öncelikle verilerin açıklanması ve kavramlar arasındaki ilişkilerin bulunması amacıyla veriler araştırmacılar tarafından ayrı ayrı kodlanmış; kavramlar arasındaki ilişkiler bulunmuş, veriler anlamlı hale getirilerek tema ve alt temalara ulaşılmıştır.

1.6 Geçerlik ve Güvenirlik

Çalışmada geçerliği sağlamak adına aktarılabirlik ve ayrıntılı raporlama; güvenirliliği sağlamak adına da teyit edilme ve tutarlı olma kavramları önemsenmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Nitel çalışmalarda araştırma sonuçlarının genellenmesi olası bir durum olmadığından, bu çalışmalarda genelleme kavramının yerine sıklıkla aktarılabirlik kavramı kullanılır (Miles ve Huberman, 1994; Yıldırım ve Şimşek, 2011). Aktarılabirliğin sağlanması için veriler betimlenerek ve sınıflandırılarak yeniden düzenlenir, ayrıca çalışma direkt alıntılar yardımıyla şekillendirilir (Şencan, 2005; Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu çalışmada da aktarılabirliğin sağlanması için doğrudan alıntılara yer verilmiş, veriler temalar ve alt temalar yoluyla düzenlenerek okuyucuya sunulmuştur. Bu bağlamda çalışmanın güvenirliliği kapsamında teyit edilebilirliği sağlamak adına veriler, gerektiğinde yeniden analizi yapılabilecek şekilde dijital ortamda muhafaza edilmektedir. Bu çalışmada tutarlılığı sağlamak adına, verileri tema ve alt temalara ayırma işlemi, araştırmacılar tarafından ayrı ayrı yapılmış sonra da ortak bir görüşte uzlaşılarak işlem

sonlandırılmıştır. Çalışmada ayrıntılı raporlama için ise tüm aşamalar ayrıntılı sunulmuştur. Bulgulara ulaşmayı sağlayan doğrudan alıntılar, olduğu gibi tırnak içinde ve italik yazıyla yazılmıştır. Çalışmada gizliliğe büyük önem verilmiş ve katılımcılar Ö4-K: Öğretmen-4, Kadın şeklinde kodlanmıştır.

2. Bulgular

Bu başlık altında, sınıf öğretmenlerinin pandemi öncesinde öğrencilere sorumluluk bilinci kazandırmak için yaptıkları etkinliklere ilişkin görüşlerinden, uzaktan eğitimin öğrencilerinin sorumluluk bilincini nasıl etkilediğine ilişkin görüşlerinden ve pandemi sonrası öğrencilere sorumluluk bilincini yeniden kazandırmak için yapılacak çalışmalara ilişkin görüşlerinden elde edilen bulgulara ve bu bulguların oluşmasına kaynaklık eden doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

2.1 Sınıf Öğretmenlerinin Pandemi Öncesinde Öğrencilere Sorumluluk Bilinci Kazandırmak İçin Yaptıkları Etkinliklere İlişkin Bulgular

Öğretmenlere “Pandemi öncesinde öğrencilerinize sorumluluk bilinci kazandırmak için ne gibi etkinlikler yaptırırmaktaydınız?” sorusu sorulmuş ve öğretmenlerin cevaplarından elde edilen bulgulara Tablo 2’de yer verilmiştir.

Tablo 2. Pandemi öncesinde öğrencilere sorumluluk bilinci kazandırmak için yapılan etkinliklere ilişkin görüşme bulguları

Tema	Alt Tema	f	Katılımcı Kodu
Sınıf içi etkinlikler (f=22)	Drama-şiir-sunu etkinlikleri	7	Ö1-K, Ö2-K, Ö3-K, Ö6-K, Ö7-K, Ö8-K, Ö10-K
	Nöbetçi öğrenci uygulaması	4	Ö2-K, Ö3-K, Ö4-E, Ö6-K
	Temizlik alışkanlığı	2	Ö12-K, Ö13-K
	kazandırma		
	Ödev kontrolü	2	Ö3-K, Ö14-E
	Küme çalışmaları	2	Ö6-K, Ö14-E
	Bitki yetiştirme	2	Ö9-K, Ö15-E
	Kütüphane kullanımı	1	Ö9-K
	Giyinme vb. öz bakım çalışmaları	1	Ö12-K
	Beslenme alışkanlığına yönelik çalışmalar	1	Ö3-K
Sınıf dışı etkinlikler (f=17)	Ev ödevi	11	Ö1-K, Ö2-K, Ö4-E, Ö5-K, Ö6-K, Ö9-K, Ö11-K, Ö12-K, Ö13-K, Ö14-E, Ö15-E
	Proje çalışmaları	3	Ö2-K, Ö4-E, Ö7-K
	Sunu hazırlama	2	Ö2-K, Ö6-K
	Araç gereç hazırlama-getirme	1	Ö11-K

Tablo 2 incelendiğinde görüşme verilerinin analizi sonucunda sınıf öğretmenlerinin pandemi öncesinde öğrencilerine sorumluluk bilinci kazandırmak için yaptıkları etkinlikleri “Sınıf içi etkinlikler ve “Sınıf dışı

etkinlikler” olmak üzere iki şekilde sınıflandırdığı görülmektedir. Görüşme verilerinin analizinde sınıf içi etkinlikler teması dokuz alt temaya ayrılmış ve bu alt temalar frekansı en fazla olandan en az olana doğru şu şekilde sıralanmıştır: “*Drama-şiiir-sunu etkinlikleri*”, “*Nöbetçi öğrenci uygulaması*”, “*Temizlik alışkanlığı kazandırma*”, “*Ödev kontrolü*”, “*Küme çalışmaları*”, “*Bitki yetiştirme*”, “*Kütüphane kullanımı*”, “*Giyinme vb. öz bakım çalışmaları*”, “*Beslenme alışkanlığına yönelik çalışmalar*”. Görüşme verilerinin analizinde sınıf dışı etkinlikler teması dört alt temaya ayrılmış ve bu alt temalar frekansı en fazla olandan en az olana doğru şu şekilde sıralanmıştır: “*Ev ödevi*”, “*Proje çalışmaları*”, “*Sunu hazırlama*”, “*Araç gereç hazırlama-getirme*”. Görüşme verilerinin analizi sonucunda sınıf öğretmenlerinin en çok sınıf içi etkinlikler temasındaki etkinliklere başvurdukları görülmektedir. Ayrıca görüşme sürecinde sınıf öğretmenleri, öğrencilere sorumluluk bilincini kazandırmak için en çok sınıf dışı etkinlikler teması içindeki ev ödevi etkinliklerini kullandıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin “pandemi öncesinde öğrencilere sorumluluk bilinci kazandırmak için yapılan etkinliklere ilişkin” görüşlerinden örneklere aşağıda yer verilmiştir.

“Genelde kâğıt-kalem etkinlikleri, eğitici videolar, drama çalışmaları ve canlandırma etkinlikleri yapıyorduk. Bu gibi faaliyetler sayesinde öğrencilerde empati yeteneğini geliştirerek sorumluluk kazandırmaya çalışıyordum. (Ö8-K)

“Veli toplantıları yaparak öğrencilerde sorumluluk bilincini kazanılmasında bu yaş döneminin önemini anlattım. Sınıf içinde grup çalışmaları, masal anlatma, hikâye tamamlama, drama çalışmaları, nöbetçi öğrenci uygulaması vb. faaliyetler yürüttüm. (Ö10-K)

“Yaşına ve hazır bulunuşluk düzeyine uygun ödevler veriyordum. Sınıf panosu hazırlama, bitki yetiştirme, ödev takibi için not defteri tutma vb. faaliyetler yaptırıyordum. Okul çantalarını kendilerinin hazırlamasını, ders için gerekli malzemelerinin zamanında getirilmesine dikkat ediyordum. (Ö15-E)

2.2 Sınıf Öğretmenlerinin Uzaktan Eğitimin Öğrencilerin Sorumluluk Bilincini Nasıl Etkilediğine Dair Görüşlerine İlişkin Bulgular

Öğretmenlere “Uzaktan eğitim öğrencilerin sorumluluk bilincini nasıl etkiledi?” sorusu sorulmuş ve öğretmenlerin cevaplarından elde edilen bulgulara Tablo 3’te yer verilmiştir.

Tablo 3. Uzaktan eğitimin öğrencilerin sorumluluk bilincini nasıl etkilediğine ilişkin görüşme bulguları

Tema	Alt Tema	f	Katılımcı Kodu
Olumsuz (f=19)	Etkiler		
	Ödev yapma alışkanlığında azalma	6	Ö1-K, Ö2-K, Ö4-E, Ö10-K, Ö13-K, Ö15-E
	Motivasyon eksikliği	2	Ö8-K, Ö10-K
	Dikkat eksikliği	2	Ö5-K, Ö11-K
	İletişim ve ifade becerilerinde yaşanan sorunlar	2	Ö8-K, Ö15-E
	Araç gereç kullanımının azalması	1	Ö3-K
	Öz bakım becerilerinde azalma	1	Ö11-K
Kitap okuma alışkanlığında azalma	1	Ö2-K	

Zamanı planlama-zaman yönetiminde yaşanan sorunlar	1	Ö3-K
Yalan söyleme davranışı	1	Ö8-K
Kaygı bozuklukları	1	Ö9-K
Bencilce davranışlar sergileme	1	Ö14-E
Olumlu etkiler (f=1)	1	Ö7-K

Tablo 3 incelendiğinde görüşme verilerinin analizi sonucunda sınıf öğretmenlerinin uzaktan eğitimin öğrencilerdeki sorumluluk bilincine yönelik etkilerini “Olumsuz etkiler” ve “Olumlu etkiler” olmak üzere iki şekilde sınıflandırıldığı görülmektedir. Görüşme verilerinin analizi sonucunda olumsuz etkiler teması 11 alt temaya ayrılmış ve bu alt temalar frekansı en fazla olandan en az olana doğru şu şekilde sıralanmıştır: “Ödev yapma alışkanlığında azalma”, “Motivasyon eksikliği”, “Dikkat eksikliği”, “İletişim ve ifade becerilerinde yaşanan sorunlar”, “Araç-gereç kullanımının azalması”, “Öz bakım becerilerinde azalma”, “Kitap okuma alışkanlığında azalma”, “Zamanı planlama-zaman yönetiminde yaşanan sorunlar”, “Yalan söyleme davranışı”, “Kaygı bozuklukları”, “Bencilce davranışlar sergileme”. Görüşme verilerinin analizi sonucunda olumlu etkiler teması bir alt temaya ayrılmış bu da “Teknoloji okuryazarlığı” olarak ifade edilmiştir. Görüşme verilerinin analizi sonucunda, sınıf öğretmenleri, uzaktan eğitimle birlikte öğrencilerde en çok “Ödev yapma alışkanlığında azalma” davranışının ortaya çıktığını belirtmişlerdir. Ayrıca uzaktan eğitimin yarattığı olumsuz etkiler temasında “Dikkat eksikliği” ve “Motivasyon eksikliği” de öğretmenler tarafından önemli sorunlar olarak ifade edilmiştir. Öğretmenlerin “uzaktan eğitimin öğrencilerin sorumluluk bilincini nasıl etkilediğine” ilişkin görüşlerinden örnekler aşağıda yer verilmiştir.

“Online eğitimle öğrenciler, sınıf içi kurallardan uzaklaştılar. Sorumluluktan kaçan, tek başına yapabileceği şeyleri başkasından yardım alarak yapmaya çalışıyorlardı. Ödevleri zamanında yapmama ya da eksik yapma, sınıf içi kurallara uymama, söz hakkı almadan konuşma vb. davranışlar sergiliyorlardı.” (Ö4-E)

“Uzaktan eğitim beni ve öğrencilerimi çok fazla etkilemedi. Dersleri eş zamanlı planladım. Uzaktan eğitimde dijital sınıf ortamlarını (zoom ve google classroom) kullandım. İşbirlikçi çalışmalarını ön plana aldım. Pandemi süreci öğretmen tarafından bilinçli yönetildiğinde, veli ile sık sık görüşmeler yapıldığında ve veli sürece dahil edildiğinde yüz yüze eğitimden çok da farklı olmadı. (Ben süreci bu şekilde yönettim) Hazırlıksız yakalandık ancak yönetilemeyecek bir süreç değildi. Online eğitim de eğitimin bir parçası kabul edildi. Olumlu yanı; teknolojik okuryazarlığın gelişmesi oldu.” (Ö7-K)

“Dijital dünyanın etkisiyle çocuklarda günlük yaşantılarında aşırı tembellik, ebeveyn aşırı bağımlılık gibi davranış sergilediler. Ev içerisinde bu süreci iyi yöneten aileler bundan çok az etkilendi. Diğerlerinde ise olumsuz etkiler daha çok gözlemlendi. Defter tutmama, not almama, odaklanma problemleri, çözüm odaklı olamama vb. olumsuz durumlarla karşılaştım. Kaygı düzeylerinde artış, aşırı sinirlilik, aşırı dağınıklık gibi duygusal durumlarla karşılaştım.” (Ö9-K)

2.3 Sınıf öğretmenlerinin pandemi sonrası öğrencilerin sorumluluk bilinçlerinin yeniden kazandırılması için yaptıkları etkinliklere ilişkin görüşlerine ait bulgular

Öğretmenlere “Pandemi sonrası öğrencilerin sorumluluk bilinçlerinin tekrar kazandırılması için neler yaptınız?” sorusu sorulmuş ve öğretmenlerin cevaplarından elde edilen bulgulara Tablo 4’te yer verilmiştir.

Tablo 4. Pandemi sonrası öğrencilere yeniden sorumluluk bilinci kazandırmak için yapılan etkinliklere ilişkin görüşme bulguları

Tema	Alt Tema	f	Katılımcı Kodu
Çalışma Alışkanlığı Kazandırma (f=12)	Okuma etkinlikleri	3	Ö2-K, Ö7-K, Ö15-E
	Sınıf içi etkinlikler kapsamında görevler verme	2	Ö4-E, Ö12-K
	Not tutma çalışmaları	2	Ö9-K, Ö15-E
	Araştırma ödevi verme	1	Ö3-K
	Dijital dünyadan uzaklaştırma (Gerçek oyun ve faaliyetler)	1	Ö13-K
	Örnek olay etkinlikleri	1	Ö8-K
	Çalışma programı hazırlama	1	Ö2-K
	Defter ve ödev kontrolü	1	Ö9-K
	İletişim becerilerini geliştirme (f=10)	Küme ve grup çalışmaları	5
Masal-hikâye tamamlama		2	Ö13-K, Ö15-E
Şiir okuma		1	Ö3-K
Drama çalışmaları		1	Ö3-K
Masal-hikâye anlatma		1	Ö10-K
Geri bildirim verme (f=5)	Aileleri bilgilendirme	2	Ö6-K, Ö10-K
	Ödevlerin takibi	2	Ö6-K, Ö9-K
	Veli toplantıları	1	Ö6-K
Motivasyonu artırma çalışmaları (f=2)	Dikkatini toplama etkinlikleri	2	Ö9-K, Ö15-E
Sınıf Kurallarına uyum çalışmaları (f=1)	Kişisel eşyaların zamanında getirilmesi ve kullanılması	1	Ö2-K

Tablo 4 incelendiğinde görüşme verilerinin analizi sonucunda sınıf öğretmenlerinin, pandemi sonrası öğrencilerin sorumluluk bilinçlerinin yeniden kazandırılması için yaptıkları etkinliklere ve pandemi sonrası öğrencilerdeki sorumluluk bilincine dair görüşlerini “*Çalışma alışkanlığını kazandırma*”, “*İletişim becerilerini geliştirme*”, “*Geribildirim verme*”, “*Motivasyonu artırma çalışmaları*” ve “*Sınıf kurallarına uyum çalışmaları*”, olmak üzere beş ayrı kategoride sınıflandırdıkları görülmektedir. Görüşme verilerinin analizinde “*Çalışma alışkanlığını kazandırma*”, teması sekiz alt temaya ayrılmış ve bu alt temalar frekansı en fazla olandan en aza olana doğru şu şekilde sıralanmıştır: “*Okuma etkinlikleri*”, “*Sınıf içi etkinlikler kapsamında görevler verme*”, “*Not tutma çalışmaları*”, “*Araştırma ödevi verme*”, “*Dijital dünyadan uzaklaştırma (gerçek oyun ve faaliyetler)*”, “*Örnek olay etkinlikleri*”, “*Çalışma programı hazırlama*”, “*Defter ve ödev kontrolü*”. Görüşme verilerinin analizinde “*İletişim becerilerini geliştirme*” teması beş alt

temaya ayrılmış ve bu alt temalar frekansı en fazla olandan en aza olana doğru şu şekilde sıralanmıştır: “Küme ve grup çalışmaları”, “Masal-hikâye tamamlama”, “Şiir okuma”, “Drama çalışmaları”, “Masal-hikâye anlatma”. Görüşme verilerinin analizinde “Geribildirim verme” teması üç alt temaya ayrılmış ve bu alt temalar frekansı en fazla olandan en aza olana doğru şu şekilde sıralanmıştır: “Aileleri bilgilendirme”, “Ödevlerin takibi”, “Veli toplantıları”. Görüşme verilerinin analizinde “Motivasyonu artırma çalışmaları” teması bir alt temaya ayrılmış bu da “Dikkatini toplama etkinlikleri” olarak ifade edilmiştir. Görüşme verilerinin analizinde “Sınıf kurallarına uyum çalışmaları” teması bir alt temaya ayrılmış ve bu alt tema şu şekilde ifade edilmiştir: “Kişisel eşyaların zamanında getirilmesi ve kullanılması”. Görüşme verilerinin analizi sonucunda sınıf öğretmenlerinin öğrencilere yeniden sorumluluk bilinci kazandırmak için en çok “Çalışma alışkanlığı” temasındaki etkinliklere başvurdukları görülmektedir. Ayrıca görüşme sürecinde sınıf öğretmenleri, öğrencilerdeki sorumluluk bilincini yeniden kazandırmak için en çok “İletişim becerilerini geliştirme” teması içindeki “Küme ve grup çalışmalarını” kullandıklarını belirtmişlerdir. Görüşme verilerinin analizi sonucunda öğretmenlerin öğrencilerdeki sorumluluk bilincini arttırmaya yönelik yaptıkları etkinliklerin pandemi öncesi ve pandemi sonrasında çoğunlukla benzer olduğu; bununla birlikte öğretmenlerin pandemi öncesi yaptıkları etkinliklerden farklı olarak pandemi sonrasında aile bilgilendirmeleri ve veli toplantıları yoluyla geribildirim amaçlı etkinlikler yaptıkları tespit edilmiştir. Öğretmenlerin “Pandemi sonrası öğrencilerin sorumluluk bilinçlerinin yeniden kazandırılması ve pandemi sonrası öğrencilerdeki sorumluluk bilincine” dair görüşlerinden örneklere aşağıda yer verilmiştir:

“Dönüşte, sorumluluk sahibi olan öğrenciler aynı benzer şekilde devam ettiler. Diğerleri ise sınıf-okul disiplininin koştukları için uyum sorunu yaşadılar. Davranış problemleri başladı. Konuşma, dil vb. ifade becerileri bozuldu. Bir buçuk senenin toparlanması güç oldu. Aileler bu durumdan sıkıldıkları için sorumluluğu öğretmene bıraktılar. Öğretmen üzerindeki baskılar öğrencilerin tamamen kontrolden çıkmasına sebep oldu. Dijital dünyanın etkisiyle davranış problemleri arttı.” (Ö1-K)

“Pandemi sonrası sorumluluk bilinci çok azalmış, sorumluluktan kaçan ve sürekli bahane üreten çocuklarla karşılaştık. Örneğin: kitabımı çantama annem koymamış, kalemimi annem almış vb. Sürecin rahat atlattılması ve sorumluluk bilincinin yeniden kazandırılması için, bol bol ödevler verdim, okuma etkinlikleri yapturdım, kişisel eşyalarını tam getirme konusunda uyarılar ve planlı çalışma alışkanlığını geliştirmek için çalışma programı hazırladım.” (Ö2-K)

“Veli toplantıları yaparak öğrencilerdeki sorumluluk bilinçlerini yeniden kazandırma konusunda bilgilendirmeler yaptım. Sınıf içi etkinliklerinin evde tekrarı, ödev kontrolleri gibi uygulamalar yaptım.” (Ö6-K)

3. Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmanın amacı pandemi sürecinde aksayan yüz yüze eğitim sonrasında ilkökul öğrencilerinin sorumluluk bilincine ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşlerini tespit etmektir. Bu kapsamda öğretmen görüşlerinden yola çıkılarak, yüz yüze eğitim döneminde öğrencilere sorumluluk bilinci

kazandırmak için sınıf içi etkinlikler ve sınıf dışı etkinlikler yürütüldüğü görülmektedir. Sınıf içi etkinliklerin, “drama-şiir-sunu etkinlikleri, nöbetçi öğrenci uygulaması, temizlik alışkanlığı kazandırma, ödev kontrolü, küme çalışmaları, bitki yetiştirme, kütüphane kullanımı, giyinme vb. öz bakım çalışmaları, beslenme alışkanlığına yönelik çalışmalar; sınıf dışı etkinliklerin ise “ev ödevi, proje çalışmaları, sunu hazırlama, araç gereç hazırlama-getirme” şeklinde olduğu öğretmenler tarafından ifade edilmiştir. Alan yazına baktığımızda, sorumluluk bilincine yönelik benzer çalışmaların yapıldığı ve bu çalışmadaki sonuçlara benzer sonuçların tespit edildiği görülmektedir. Calp ve Aydın (2019), ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerine yönelik yaptıkları bir çalışmada, eğitim sürecinde şiir, masal, hikâye benzeri edebi türlerin, drama, oyun ve müzik gibi etkinliklerin kullanımının öğrencilerdeki sorumluluk bilincini olumlu etkilediğini gözlemlemişlerdir. Gündüz (2014), ilkokul üçüncü sınıf öğrencilerine yönelik yaptığı bir çalışmada, proje tabanlı öğrenme yaklaşımı uygulanan öğrencilerde görev ve sorumluluk bilinçlerinin daha iyi bir seviyeye geldiğini gözlemlemiştir. Aladağ (2009), ilköğretim öğrencilerine yönelik yaptığı bir çalışmada, sosyal bilgiler dersinde uygulanan değerler eğitimi çalışmalarının öğrencilerin sorumluluk bilincine yönelik olumlu etkileri olduğunu tespit etmiştir.

İkinci alt problem kapsamında uzaktan eğitimin sorumluluk bilincine etkisine bakıldığında, öğretmenlerin, öğrencilerin bu dönemde sorumluluk bilinçlerinin olumsuz etkilediğini ifade ettikleri görülmektedir. Sadece bir öğretmen uzaktan eğitimin olumlu etkisinden söz etmiş ve öğrencilerde teknolojik okuryazarlığın geliştiğini ifade etmiştir. Alan yazına baktığımızda pandemi döneminde ve diğer zamanlarda kullanılan uzaktan eğitim yönteminin eğitime ve öğrencilere etkilerine ilişkin çalışmalar bulunmaktadır. Yapılan çalışmalarda, bu çalışmadaki bulguları destekler nitelikte benzer sonuçlar tespit edilmiştir. Uzaktan eğitimin olumsuz etkilerine yönelik bulgular içeren çalışmalara baktığımızda, Kuzu (2020), ilkokul öğrenci velilerine yönelik yaptığı bir çalışmada “öğrencilerin dikkatlerinde dağılma” ve “not tutma alışkanlığında azalma” gibi sonuçlar tespit etmiştir. Bu çalışmadaki bulgularda da benzer şekilde “dikkat eksikliği” ve “ödev yapma alışkanlığında azalma” bulguları tespit edilmiştir. Ayrıca bu çalışmadaki bir diğer bulgu, velilerin kendi çocuklarına yönelik gözlemlediği “huzursuzluk”, “aşırı endişe ve kaygılanma”, “kâbus görme”, “durgunluk”, “konsantrasyon eksikliği” ve “verilen görevleri yapmama” gibi olumsuz davranışlardır. Altıparmak ve arkadaşları (2011), yaptıkları çalışmada, uzaktan eğitim yoluyla eğitim uygulamalarının, bireysel çalışma alışkanlığı gelişmemiş bireylerde “motivasyon eksikliği” sorununa yol açabileceğini belirtmiştir. Bu çalışmadaki bulgularda da benzer şekilde öğrencilerde “kayıp bozuklukları”, “motivasyon eksikliği” gibi sorunlar tespit edilmiştir. Uzaktan eğitimin olumlu etkilerine yönelik bulgular içeren çalışmalara baktığımızda, Özdoğan ve Berkant (2020), yaptıkları çalışmada uzaktan eğitimin avantajlarından biri olarak “teknolojinin eğitimdeki farkındalığının ve öneminin arttığı” yönünde tespit edilmiştir. De Paepe ve arkadaşları (2018) yaptıkları çalışmada uzaktan eğitimin avantajlı yönlerinden biri olarak “teknoloji kullanımı sayesinde bu alandaki beceri gelişimi ve farkındalığın artması”

sonucunu tespit etmişlerdir. Bu çalışmada da benzer şekilde uzaktan eğitimin olumlu etkilerine ilişkin “teknolojik okuryazarlığın geliştiği” sonucu tespit edilmiştir.

Araştırmanın üçüncü alt problemine yönelik olarak, pandemi sonrası öğrencilerde sorumluluk bilincini yeniden kazandırmak için yapılan etkinliklerin, “çalışma alışkanlığı kazandırma, iletişim becerilerini geliştirme, geribildirim verme, motivasyonu artırma çalışmaları ve sınıf kurallarına uyum çalışmaları” olmak üzere beş ayrı kategoride sınıflandırıldığı görülmüştür. Bunlardan “çalışma alışkanlığını kazandırma ve iletişim becerilerini geliştirme” çalışmalarının çokça kullanıldığı öğretmenler tarafından ifade edilmiştir. Alan yazına baktığımızda pandemi sonrası öğretmenlerin çocuklara sorumluluk bilincini kazandırmak ve çocukların okula uyumlarını kolaylaştırmak için yaptıkları etkinliklerin neler olduğuna yönelik çalışmalar bulunmaktadır. Yaşar (2021) yaptığı bir çalışmada, pandemi sonrası öğrencilerin okula uyumlarını kolaylaştırmak ve olası problemlerini en aza indirmek için “eğitsel çalışmalar”, “grup rehberlik çalışmaları” ve “kültürel-sosyal çalışmaların” yapıldığını tespit etmiştir. Bu çalışmada da benzer şekilde “çalışma alışkanlığı kazandırmaya yönelik eğitsel çalışmaların”, “küme ve grup çalışmalarının”, şiir okuma, drama çalışmaları” gibi faaliyetlerin pandemi sonrasında öğrencilerin sorumluluk bilincini geliştirmek ve okul ya da sınıfa uyumlarını kolaylaştırmak adına öğretmenlerin kullandıkları yöntemler olduğu tespit edilmiştir.

Öneriler

Son olarak çalışma sonuçlarından elde edilen bulgulardan yola çıkılarak şu öneriler yapılabilir:

- Bu çalışma ilkökul öğretmenleriyle görüşmeler yoluyla elde edilen bulgularla sınırlı nitel bir araştırmadır. Farklı çalışma gruplarıyla, farklı öğretim kademeleriyle ve farklı paydaşlarla yapılacak çalışmalar alan yazına katkı sunabilir.
- Bu çalışmadaki bulguların büyük çoğunluğu uzaktan eğitimin öğrencilerdeki sorumluluk bilincini olumsuz etkilediği yönündedir. Buradan çıkan sonuçlardan hareketle bu olumsuz etkileri azaltacak hem akademik çalışmalar hem de paydaşlara yönelik (öğretmen, öğrenci, veli) hizmet içi eğitimler yapılabilir.
- Öğretmenler pandemi sonrası öğrencilerdeki sorumluluk bilincini arttırmak, öğrencilerin sınıfa ya da okula uyumlarını kolaylaştırmak adına iş birliğine dayalı öğretim yöntemlerini (öğrenci takımları, ayrılıp birleşme, akran öğretimi vb.) ve farklılaştırılmış öğretimde kullanılan yöntemleri (istasyon, merkez, öğrenme ajandaları, karmaşık öğretim, yörünge çalışmaları, öğrenme sözleşmeleri, katlı öğretim vb.) kullanabilirler.

Kaynakça

- Aktepe, V. (2015). 5. Sınıf öğrencilerinin sorumluluk değerinin geliştirilmesine yönelik bir performans görevi uygulaması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23(4), 1511-1534.
- Akyüz, H. (1991). *Eğitim sosyolojisinin temel kavram ve alanları üzerine bir araştırma*. MEB Yayınları.
- Aladağ, S. (2009). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretiminde değer eğitimi yaklaşımlarının öğrencilerin sorumluluk değerini kazanma düzeyine etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Altıparmak, K., Kurt, İ. D. ve Kapıdere, M. (2011). "E-learning and open source code management systems in education". Akademik Bilisim'11-XIII. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Başaran, İ. E. (1974). *Eğitim psikolojisi (3. Baskı)*. Ankara: Yargıçoğlu.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, K., E., Akgün, E., Ö., Karadeniz, Ş., Demirci, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Calp, Ş., Aydın, K. (2019). İlkokulda sorumluluk eğitimine yönelik bir model önerisi. *e- Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 63-85.
- Civelek, B. (2006). Çocuklara sorumluluk bilinci kazandırmak. *Çocuk Çocuk Aylık Anne Baba Eğitimci Dergisi*, 58, 20-22.
- Çoban, O. (2016). *Sokratik sorgulama yöntemi ile sorumluluk değerinin öğretimi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- De Paepe, L., Zhu, C., & DePryck, K. (2018). Drop-out, retention, satisfaction and attainment of online learners of Dutch in adult education. *International Journal on E-Learning*, 17(3), 303-323.
- Deveci, H., Selanik Ay, T. (2009). İlköğretim öğrencilerinin günlüklerine göre günlük yaşamda değerler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 167- 181.
- Erden, M. (2001). *Sınıf yönetimi*. İstanbul: Alkım Yayınları.
- Evertson, C. M. (1994). *Classroom management for elementary teachers*. ABD: Allyn & Bacon.
- Fidan, N. ve Erden, M. (2001). *Eğitime giriş*. İstanbul: Alkım Yayınları.
- Gömlüksiz, M. N. & Cüro, E. (2011). Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlere ilişkin öğrenci tutumlarının değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8 (1), 95-134.
- Gündüz, M. (2014). *İlköğretim 3. Sınıf hayat bilgisi dersinde sorumluluk değerinin proje tabanlı öğrenme yaklaşımı ile öğretiminin akademik başarı ve tutuma etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Karakuş, C., Kartal, A., Çağlayan, T., (2016). İlkokul öğrencilerine göre sorumluluk. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 49(1), 1-11.
- Kavuk, E. ve Demirtaş, H. (2021). COVID-19 pandemisi sürecinde öğretmenlerin uzaktan eğitimde yaşadığı zorluklar. *E-International Journal of Pedandragogy (e-ijpa)*, 1(1), 55-73.

- Kuğuoğlu, İ. H. (2004). *Sınıf öğretmenliği bölümü mezunu aday öğretmenlerin kendi algulamalarına göre sınıf yönetimi alanındaki yeterliliklerini algulamalarına dair görüşleri ve önerileri*. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Malatya.
- Kuzu, İ. Ç. (2020). Covid-19 pandemisi sürecinde uygulanan ilkököl uzaktan eğitim programı (Eba TV) ile ilgili veli görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 505-527.
- Lase, D., Zega, T. G. C., Daeli, D. O., & Zaluchu, S. E. (2022). Parents' perceptions of distance learning during COVID-19 in rural Indonesia. *Journal of Education and Learning (EduLearn)*, 16(1), 103-113.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis (2nd ed.)*. California: Sage Publications.
- Milli Eğitim Temel Kanunu. (1973, 24 Haziran). T.C. Resmî Gazete (Sayı:14574). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/14574.pdf>
- Özdoğan, A. Ç., Berkant, H. G., (2020). Covid-19 pandemi dönemindeki uzaktan eğitime ilişkin paydaş görüşlerinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 13-43.
- Selanik Ay, T. ve Dal, S. (2014). İlköğretim öğrencilerinin yazılı anlatım ürünlerine göre sorumluluk değeri algıları. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 78-93.
- Sezer, A., Çoban, A. ve Akşit, İ. (2017). Öğretmenlerin sorumluluk değeri algılarının incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 122-144.
- Şahan, E. (2011). *İlköğretim 5. ve 8. sınıf ders programlarındaki sorumluluk eğitimine dönük kazanımların gerçekleştirme düzeyleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.
- Şahin, I. ve Altunay, U. (2011). İlköğretim okulu öğretmenlerinin sınıf yönetimi davranışları. *İlköğretim Online*, 10(3), 905-918.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlilik*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Türk Dil Kurumu [TDK] (1988). *Türkçe sözlük-1 A-J*. (8. baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi.
- Yaşar, S. (2021). Pandemi sonrası okula uyum sürecine yönelik okul psikolojik danışmanlarının görüşleri. *Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(2), 114-127.
- Yeşilyaprak, B. (2002). *Eğitimde rehberlik hizmetleri*. Nobel Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınları.
- Yontar, A. (2013). *Sorumluluk ile empati ilişkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir. Yazarlar etik kurul izni gerektiren çalışmalarda, izinle ilgili bilgileri (kurul adı, tarih ve sayı no) yöntem bölümünde ve ayrıca burada belirtmişlerdir.

Kurul adı: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Tarih:31.01.2022

No: E-60263016-050.06.04.125701

ARAŞTIRMACILARIN MAKALEYE KATKI ORANI BEYANI

1. yazar katkı oranı : % 50

2. yazar katkı oranı : % 50